

לקוטי שיחות פרשת תולדות כרך ה'

מתורגם ללשון הקודש

21 מבאר, כמדרש, שהאומד היה לצורך מעשרות.

22 אך קשה להבין כך בפירושו רש"י⁷, כי בפירושו על
23 התורה מיישב רש"י רק שאלות המתעוררות לפי הפשט.
24 ובפשט הפסוקים אין מוזכר בשום מקום שאין הברכה
25 שורה על דבר שבמדה.

26 מכך מובן, שבדבריו "ורבותינו אמרו אומד זה
27 למעשרות היה", אכן מתכוון רש"י לומר פירוש אחר
28 על "מאה שערים", החולק על הפירוש "שאמדה כמה
29 ראויה לעשות ועשתה...".

30 כך מוכח גם מלשונו של רש"י "ורבותינו אמרו":
31 אילו היה רש"י מתכוון לבאר על ידי מאמר רבותינו
32 רק את פירושו הקודם, הוא היה אומר "ואמרו
33 רבותינו" (המלה "ואמרו" תחילה), ואז הכוונה היא
34 להמשך הפירוש הקודם: ועל כך אמרו רבותינו. לעומת
35 זאת, הביטוי "ורבותינו אמרו" (המלה "ורבותינו"
36 תחילה) מביע, שרבותינו חולקים ואומרים אחרת מן
37 המובא לפני כן.

ב

פי מאה - לפני הצמיחה או אחריה

38 ההבדל בין שני הפירושים מובן בפשטות:
39 לפי הפירוש הראשון, "שאמדה כמה ראויה
40 לעשות..."⁸, ברור שהערכת השדה היתה לפני הצמחת

א.

"מאה שערים"

1 מן הפסוק "ויזרע יצחק... מאה שערים"¹ מצטט
2 רש"י² את המלים "מאה שערים", והוא מפרש:
3 "שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת
4 שאמדה מאה. ורבותינו אמרו³ אומד זה למעשרות
5 היה".

6 במבט ראשון נראה, ש"ורבותינו אמרו..." איננו
7 פירוש נוסף ל"מאה שערים", אלא הוא רק הסבר על
8 הפירוש "שאמדה כמה ראויה לעשות": מטרת האומד
9 היתה לצורך המעשרות.

10 אך לפי זה תמוה: מה קשה כאן לרש"י בדרך
11 הפשט, אשר עליו להבהיר על ידי מאמר רבותינו
12 "אומד זה למעשרות היה"? הן זהו דבר רגיל⁴, שאפילו
13 ילד מכירו: כאשר קונים שדה, מעריכים אותו כדי
14 לדעת אם מחירו כדאי, וכן כאשר יש לחרוש ולזרוע
15 בשדה וכו', מעריכים כמה תבואה הוא יכול להצמיח,
16 כדי לדעת אם וכמה כדאי להשקיע בעיבודו. לשם מה
17 צריך רש"י לפרש, שהאומד היה לצורך מעשרות?

18 יש המפרשים⁵, שרש"י מיישב כאן את השאלה
19 המובאת במדרש³: "והלא אין הברכה שורה על דבר
20 שהוא במשקל...⁶ ומפני מה מדד אותה", ולכן הוא

שעשתה התבואה – "שערים" – מדד את התבואה ומצא שעשתה מאה
כמה שהאמידה. ועל מדידה זו מקשה: "והלא אין הברכה שורה כו'
מפני מה מדד אותה". (ועפ"ז מובן: (א) דיוק לשון המדרש "מפני מה
מדד אותה", ולא "מפני מה אמדה". (ב) תירוץ המדרש "מפני
המעשרות", ובהאומד שקודם הצמיחה אין כל תועלת למעשרות, כדלהלן
סעיף ב').

אבל בפירוש"י א"א לפרש כן. כי** (א) מלשון רש"י "אומד זה
למעשרות הי" מוכרח דקאי אדלעיל מיני" (אומד ד"שערים" ולא
"וימצא"). (ב) רש"י שטעל זיך על התיבות "מאה שערים", ואינו מביא
כלל תיבת "וימצא" (כבמדרש שם). (ג) בדרך הפשט, "וימצא" אין
פירושו מדידה. וגם אין צורך במדידה בשביל למצוא כו' שהרי כשראה
שחלק הכי קטן של השדה עשה ק' פעמים יותר משיערו אותו
(וממדידה הקודמת ידוע גודל השדה), ידע בדרך ממילא הסך-הכל של
התבואה – "וימצא", וא"צ למדידה שני".

(1) פרשתנו כו, יב.

(2) ראה לקמן ס"ג על דבר פרש"י שלפניו.

(3) ב"ר פס"ד, ו.

(4) אף שאינו מוכרח, ואפשר לקנות בהשערה בעלמא [נבפרט שדה,
שלכן קרקעות אין להם אונאה (ב"מ נו, סע"א), כי "קרקעות הוא דבר
השוה כל כסף" (הגהות מיימוניות הל' מכירה פ"ג סק"ד)], וכנגדש בחיי
ילד אשר דבר שמתאוה אליו ביותר – "כל חפצך לא ישוה בה" – מ"מ
דבר רגיל הוא, שכשקונים שדה מורדים אותה, ואין צריך לביאור על זה.

(5) גו"א וש"ח. וראה גם רא"ם.

(6) ראה גם תענית ח, ב. וש"נ.

(7) וגם במדרש יש לומר, שהקושיא "מפני מה מדד אותה", אינה על
אמידת השדה קודם שעשתה התבואה – כי אף שאין הברכה שורה על
דבר שבמדה, הרי הוצרכו לאמוד את השדה בכדי לדעת אם כדאי לקנותה
ולזרוע אותה* – כי אם, על מדידת התבואה לאחרי הצמיחה. [כי ממש
"וימצא גו' מאה שערים" מוכח לכאורה, שנוסף על אמידת השדה קודם

(* נוסף לזה: מה שאין הברכה שורה, הוא על דבר שבמדה דוקא (ובלשון הש"ס: על דבר המדר), אבל לא על דבר הנאמד, ובמילא אין שייך להקשות על אמידת השדה
"והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה". (וראה גם אוה"ח כאן: "הגם שנמדד שנודע שיעור מאה שערים אנפ"כ ויברכהו ה". הרי שהפלא ב"ויברכהו" הוא
בוה שהברכה שרתה לאחרי שנודע שיעור מאה שערים (שגם לאח"ו ה' ברכה, וכדלקמן בפנים סוף סעיף ב). אבל לא בהשראת הברכה לאחרי ששיערו.)

(** נוסף על מה שבדרך הפשט א"צ לביאור גם על המדידה שלאחרי הצמיחה, כי בפשטות הכתובים לא נמצא הענין ד"אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה".
הרי כל הקושיא שבמדרש "מפני מה מדד אותה" הוא מטעם זה.